

Dejstva po četničkim i ustaškim snagama

Tokom zime 1944/45. pred ofanzivom Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, glavnina četničkih snaga, kojoj su se pridružile i izbeglice, prikupila se na planini Trebava i u Posavini, gde je ostala sve do proleća 1945. Četnička vrhovna komanda, premda se i ranije oslanjala na nemačke jedinice, zbog kritične situacije na frontovima nameravala je da, posle prebacivanja svih svojih jedinica u srednju Bosnu, organizuje jaku oružanu formaciju koja bi - i posle nemačke kapitulacije - nastavila da vodi oružanu borbu.

Počev od 12/13. marta 1945, otpočinje njihovo prebacivanje na desnu obalu Bosne, gde je glavnina ostala na Trebavi. Četnička grupacija brojala je oko 12.000 ljudi, među kojima su, pored izbeglica, bili i ranjenici i bolesnici.

Za borbu protiv tih snaga Štab 3. korpusa JA je angažovao ojačanu 3. brigadu KNOJ i 19. brigadu 53. divizije, a od 9. maja i 4. i 5. brigadu 37. divizije.

U isto vreme, na prostoriji Novi Grad - Vlaška Mala - Odžak - Mrka Ada - Balegovac - Dubica - Prud, tj. između ušća Bosne u Savu, nalazili su se 6. ustaška bojna i ostaci 12. ustaškog zdruga, kao i drugih ustaško-domobranskih jedinica, ukupne jačine oko 4.000 ljudi. Ta grupacija je izgradila mnoga uporišta - sistem stalne i polustalne fortifikacijske odbrane sa trospratnim bunkerima, koji su bili povezani podzemnim skloništima i streljačkim rovovima punog profila.

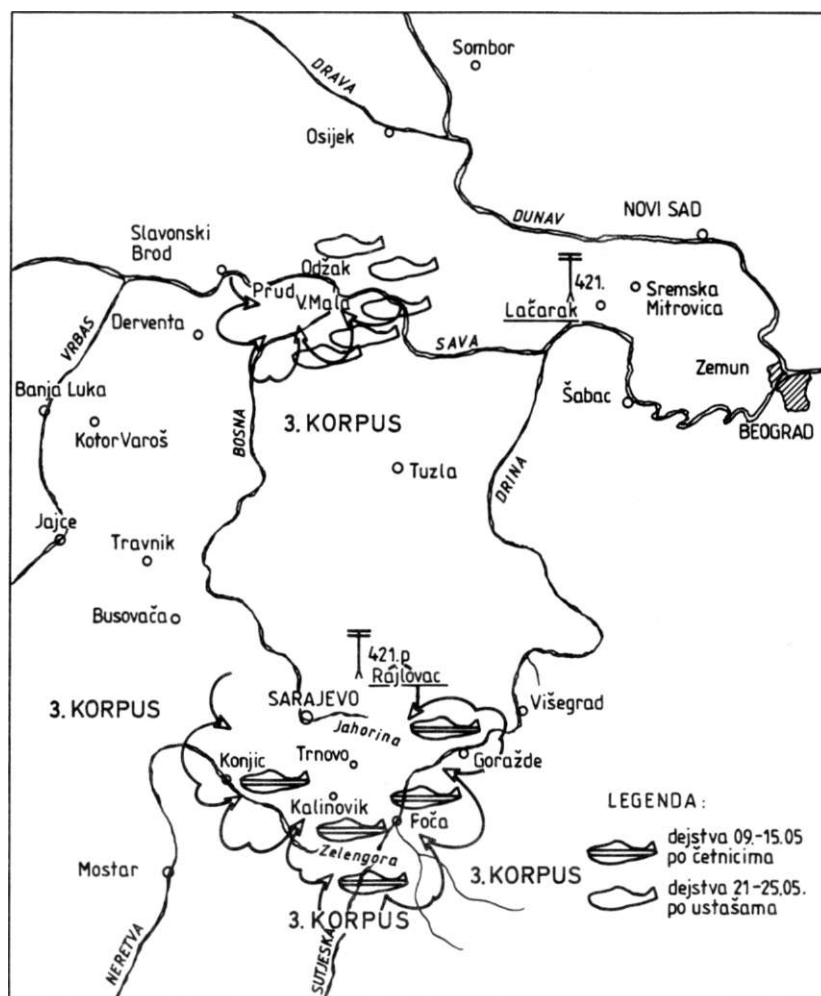
Snage angažovane za uništenje ustaških uporišta bile su, takođe, iz sastava 3. korpusa JA, 27. divizije i jedne brigade i dva diviziona artiljerije 53. divizije.

U razbijanju i uništavanju četničkih i ustaških vojnih grupacija u periodu od 9. do 25. maja 1945. jedinicama 3. korpusa JA sadejstvovale su i dve avijacijske jedinice: 421. vazduhoplovni puk i Eskadrila mešovitog sastava.²⁴⁵¹

Dejstva avijacije u sadejstvu sa jedinicama 3. korpusa JA odvijale su se u dve faze (ilustracija 7):

- od 9. do 15. maja u razbijanju i uništavanju četničke grupacije, i
- od 21. do 25. maja u razbijanju i uništavanju ustaških formacija.

²⁴⁵¹ Eskadrila mešovitog sastava, ili Mostarska eskadrila formirana je na aerodromu Mostar početkom aprila 1945. od aviona - ratnog plena: bombarderi - „dornie” Do-17 i „junktors” Ju-87; lovac - „meseršmit” Me-109; izviđači - „kaproni” Ca-313 i F.P.2, odnosno ukupno šest ispravnih aviona.

Dejstvo po četničkim i ustaškim grupama

Zbog ovih dejstava, ali i drugih zadataka, jedinice 42. vazduhoplovne divizije bazirale su na sledećim aerodromima:

	Sombor	Mađarmečka	Rajlovac	Kalinovac	Pleso	Lačarak
421.p	do 9. V		9-21. V			od 21. V
422.p		4-25. V			od 25. V	
423.p				8-12. V	od 12. V	

Štab 42. vazduhoplovne divizije nalazio se u Kalinovcu, a zatim na Plesu. Zajedno sa štabom bile su i ostale jedinice 42. divizije: 42. samostalna četa za vezu, 42. pokretna aeroplanska radionica, kao i 97. bataljon aerodromske službe.

Razbijanje i uništavanje četničke grupacije

Prve podatke o postojanju četničke grupacije Štab 3. korpusa dobio je 25. aprila 1945. posle njenog izbijanja preko Kotor-Varoši na prostoriju Šiprage. Njihovu prethodnicu su sačekali jedinice 27. divizije, kao i delovi 53. divizije na sektoru Zavidovići - Maglaj. U periodu od 29. do 30. aprila i od 1. do 7. maja jedinice 3. korpusa vodile su teške borbe sa tom grupacijom naj>rostoriji Travnik - Busovača - Bradina - Bitovnja. S obzirom da Stab 3. korpusa nije raspolagao tačnim podacima o brojnom stanju četničke grupacije, to je za napad na njih prvobitno planirao manje snage, koje su četnici uvek uspevali da odbace.

U toku 7. i 8. maja četničkoj grupaciji je uspelo da se pod vrlo jakim borbom probije preko komunikacije Sarajevo - Mostar kod Bradine i da se zaustavi na prostoriji Bjelašnica - Rakitnica - Umoljani. Zbog novonastale situacije, Štab 3. korpusa je naredio da se njegove jedinice - jedna brigada 53. divizije, kao i kompletna 37. divizija prebace na prostoriju Trnovo - Dobro Polje - Kalinovik - Raštelica - Bradina - Konjic.

Po naređenju Štaba Vazduhoplovstva JA iz 421. vazduhoplovnog puka formirana je operativna grupa, prvobitnog sastava pet posada, koja je 9. maja sa somborskog aerodroma preletela na aerodrom Rajlovac.

Devetog maja operativna grupa je izvršila prvi borbeni zadatak četničke grupe u rejonu sela Ozime - sela Tušale:

„- Piloti su leteli u četvorkama u desnom stepenu dejstvujući na četničke bande u reonu sela Ozime i sela Tušale, bombama i mitraljeskom vatrom napad vršili pod uglom od 30 stepeni do brišućeg leta u koliko je to dozvoljavala konfiguracija terena dejstva i sumaglica pri zemlji u dolinama!"²⁴⁶¹

Tokom tih dejstava uništena su dvojica kola i ubijeno do 30 četnika, a utrošeno je: RS 82 - 14 komada; AO 25 - 88; VJA - 250; ŠKAS - 100 i UBT - 30 komada. Zadatak su izvršili pilot Koroša i strelac Pandurov. Upravo toga dana, 9. maja, jedinice Grupe vazduhoplovnih divizija slavile su Dan pobeđe:

„Zadatak Grupe vazduhoplovnih divizija na dan 9. maja 1945. godine bio je potpomaganje uništenja četničkih bandi u reonu s. Ozime i Tušala.

Leteo je svega 1 avion 11-2 sa ukupno 0,45 sati...

Ovaj zadatak vršila je samo Operativna grupa 421. vazd. puka iz Rajlovca, a ostale jedinice 42. i 11. vazduhoplovne divizije vršile su

²⁴⁶¹ Podaci o prvom danu borbenog dejstva po četničkim formacijama u izveštajima Štaba 421. vazduhoplovnog puka i Štaba 42. vazduhoplovne divizije vrlo su kontradiktorni. U operativnom izveštaju br. 1 Štaba 421. puka, pod tačkom 2. iznosi se:

„2.- Jedan avion 11-2 izvršio je jedan uspešan let, dejstvujući na četničke bande bombama i mitraljeskom vatrom!"

U citiranom pasusu govori se, međutim, u množini. O tome se slično iznosi i u izveštaju Štaba 3. korpusa JA o dejstvima avijacije 9. maja.

proslavu 'Dana pobjede' povodom kapitulacije nemačke vojske na svim frontovima"!²⁴⁷⁾

Štab 3. korpusa ističe odlično sadejstvo avijacije 9. maja, koja je potpomagala njihove akcije:

„9. maja sa svim snagama uz sadejstvo avijacije otpočeo je opšti napad na četničku grupaciju. Prvobitna namjera neprijatelja bila je sa glavninom snaga probiti se preko Trnova na Goražde, a odatle u Sandžak... Neprijatelj je bio dezorganizovan udarom naših jedinica i vrlo uspješnim tučenjem naše avijacije i u neredu se povlačio u pravcu rijeke Ljute i Odžaka"!²⁴⁸⁾

Počev od 9. maja na rajlovačkom aerodromu, za koji se u izveštajima 421. vazduhoplovnog puka navodi da nije pogodan za letenje aviona 11-2, nalazila se prva grupa pilota i strelaca.

Desetog maja četničke grupe su uspele da se probiju kod sela Obija na prostorijsu Zelengore, a toga dana je operativna grupa izvršila četiri borbena zadatka u rejonu sela Mokri Do i Ljubine:

„2.- 2 aviona 11-2 izvršila su 4 uspešna borbena leta, dejstvujući bombarderski i jurišno na neprijateljske grupe...

6.- Prema izveštaju posade i nazemnih trupa uništeno i povređeno oko 30 neprijateljskih vojnika, jedna kola i oko 6 konja.

7.- Pilot Hadžiomerović kod sletanja slomio stajni trap. Uzrok udesa: pogodak od PAArt; probijena guma desnog točka stajnog trapa.

8.- Veze: veza u vazduhu funkcionisala je dobro. Veza sa III korpusom telefonska i radio funkcionisala je dobro.

9.- Izviđanje: neprijateljske snage u jačini oko 1500 ljudi izvlače se iz sela Mokro, Luke i Ljubine prema jugoistoku"!²⁴⁹⁾

U drugom izlasku na posade aviona dejstvovala je, iz rejona sela Mokri Do, protivavionska artiljerija. Piloti su procenili da je u pitanju neki protivavionski top manjeg kalibra, koji su ispalili ukupno osam granata. Uprkos tome, zahvaljujući dejstvu avijacije grupa oko 1500 četnika bila je razbijena i naterana u bekstvo.

S obzirom da se 10. maja grupacija četnika, ipak, probila, Štab 3. korpusa JA je, 11. maja, hitno prebacio celu 37. diviziju na sektor Miljevine - Vrbnica. Zbog koncentracije protivnika, 11. maja operativna grupa 421. vazduhoplovnog puka izvršila je sedam borbenih zadataka:

²⁴⁷⁾ Iz operativnog izveštaja br. 42, Grupe vazduhoplovnih divizija za 9. maj 1945; AOS, k. 1455, br. reg. 1/72-4, u operativnom izveštaju Štaba 42. vazduhoplovne divizije za 9. maj, međutim, stoji:

„42. vazduhoplovna divizija na dan 9. maja nije izlazila na izvršenje borbenih zadataka. Divizija je vršila prebaziranje na novu tačku u Kalinovac"! AOS, k. 1466/1, br. reg. 3/137-9.

²⁴⁸⁾ Iz izveštaja Štaba 3. korpusa JA o borbama protiv četnika; Zbornik NOR, tom IV, knj. 34, dok. 162.

Štab 3. korpusa ima u vidu i dejstva Eskadrile mešovitog sastava koja je 9. maja izvršila 6 borbenih zadataka. Zbog gubitka orijentacije i nestašice goriva dva Me-109 bila su uništena prilikom prinudnog sletanja, a avion F.P.2. bio je teže oštećen, tako da je ova eskadrila nastavila da dejstvuje sa preostala tri aviona: Do-17, Ca-313 i Ju-87. Inače, prvi zadatak eskadrila je izvršila 6. maja.

²⁴⁹⁾ Iz operativnog izveštaja br. 3. Štaba 421. puka za 10 maj; AOS, k. 1451, br. reg. 7/1-7/1.

„Na dan 11. maja 1945. godine operativna grupa 421. vazduhoplovnog puka sadejstvovala je akciji III korpusa na uništenju četnika dejstvujući na neprijateljsku kolonu i komoru u pravcu sela Obija (oko 10 km jugozapadno od Kalinovika) - Dumoška planina (oko 12 km jugoistočno sela Obalj)“!²⁵⁰⁾

Razbijeni ostaci četničke vojne grupacije bili su pritešnjeni uz Neretvu i na Zelengori. Njihove pokrete avijacija je pratila tokom dejstava 11. maja, na osnovu čega je Štab 38. divizije naredio svojim jedinicama da na sektoru Ljubina - Vrbnica - Tjentište preseku put četničkim snagama i da ih odbace ka Sutjesci. O dejstvu avijacije zapisano je:

„Danas je naša avijacija izvidanjem ustanovila da su se četnici nalazili sa glavninom kod Kotlaničkog jezera na Zelengori. Njihovi jedini mogući pravci probijanja su: pravac niz dolinu Sutjeske i pravac preko Izgora ka Stabni i Plužinama“!²⁵¹⁾

S obzirom na pretrpljene gubitke od strane jedinica 3. korpusa i avijacije, četničke snage su se, 12. maja razdvojile u dve grupe. Prvu je činila četnička vrhovna komanda i oko 3000 ljudi i njen je zadatak bio da se dolinom Sutjeske prebaci preko Drine kod Bastasa. Druga grupa je imala zadatak da se probije na sever, preko komunikacije Mesići - Sjetlina, u pravcu Zepe.

Prvu grupu, koja je praćena od ranih jutarnjih časova, odmah su napale posade 11-2, koje su pružale neposrednu vatrenu podršku jedinicama na zemlji:

„U 6-to časovnoj borbi na sektoru Sutjeska - Zakmur, uz odlično sadejstvo avijacije, prva grupa bila je razbijena... Avijacija je tada tukla četničke položaje kraj komunikacije Kalinovik - Foča i bombardovala i mitraljirala njihove položaje u selu Dragomirovići i k. 1451“!²⁵²⁾

Prva grupa razbijena i uništena, uglavnom od 12. do 16. maja, dok se ostatak od oko 400 četnika rasturio po Zelengori.

Dvanaestog aprila zadatak su izvršavali: Koroša, sa strelcem Pandurovim, dva puta, jednom od 09.30 - 10.25, a drugi put u okviru para, od 18.15 - 19.10, kada je Koroši pratilac bio Nikolić, sa strelcem Šarovićem. Od 18.10 - 19.10 po četničkim ciljevima dejstvovao je Utornik, sa strelcem Vučkovićem.

Trinaestog maja, prvoj grupi od pet piota (Koroša, Piperin, Nešić, Nikolić i Salih Hadžiomerović) priključili su se i Gregov, Dunjko, Jović, Rendulić, Šetinc, Iličić i Jagatić, kao i komandant puka, kapetan Božović. U toj drugoj grupi nalazili su se strelci Azinović, Komnjenović, Momirov, Tomin, Milojković i Veri, tako da ih je, sa prvom grupom, u kojoj su bili Stanojević, Vučković, Šarović i Pandurov, bilo ukupno deset, dok je pilota bilo 13.

[^] Op. cit, br. reg. 7/2-7/1; izveštaj za 11. maj.
Iz izveštaja 3. korpusa JA o borbama protiv četnika; Zbornik NOR, tom IV, knj.

Neposredno po preletu pojedini piloti su odmah bili poslani na izvršenje borbenih zadataka. Toga dana je, zapravo, dejstvovalo pet grupa, u sastavu para, odnosno izvršeno je deset avio-poletanja. Četničke grupacije nalazile su se na planini Jahorina, na prostoru od sela Jamići i Knička, preko Sutjeske do ušća u Drinu i sela Trbušča. Po dva izlaska izvršili su Koroša (Pandurov), Utornik (Tomin) i Gregov (Azinović), a po jedan let Nešić (Vučković), Dunjko (Komljenović), Jović (Momirov) i Piperin (Milojković). Oni su ukupno utrošili: AO 8 - 144 kom; AO 2,5 - 240; VJ - 1060, RS 82 - 7 i UBT - 90 komada. Mrtvih i ranjenih bilo je osam konja i oko 130 četnika.

Idućeg dana, 14. maja, grupacija četnika se nalazila na prostoru, odnosno u rejonu: sela Trbušče - sela Ljubina - sela Vrbnica - sela Zamršten - sela Popov Most - sela Curevo - reke Sutjeska do ušća u Drinu, do sela Trbušče.

Jedinice 3. sandžačke brigade su do 14. maja vodile uspješne borbe protiv četnika, pri čemu im je avijacija pružala neposrednu vatrenu podršku.

„Istovremeno, u toku ovih borbi u sadejstvu naših jedinica učestvovala je i avijacija i tukla neprijateljske položaje sa uspješnim rezultatima“!²⁵³

O uspješnoj saradnji govore i izveštaji 21. brigade koja se protiv četnika borila na prostoru Jahorina - Trijeska, naročito kod sela Mrežica i Mrzline:

„Svaku akciju potpomagala je naša avijacija, koja je došla do punog izražaja, što je natjeralo neprijatelja da se u paničnom bjekstvu i dezorganizovano povlači ka istočnom delu planine Jahorina“!²⁵⁴

Petnaestog maja operativna grupa je napala četnike koji su se nalazili na prostoru: sela Ozerkovići - Breze, kao i na pravcima Kalinovik - Ulog - Trebinjani. Za razliku od prethodnog dana, kada su piloti operativne grupe izvršili 14 borbenih zadataka, 15. maja - kada se završavaju uspješna dejstva protiv četnika - izvršena su samo četiri borbena leta. To su bila dejstva u ranim jutarnjim časovima, od 05.30 do 06.30 (zadatak su izvršili Koroša sa Pandurovim i Utornik sa Tominom) i od 06.00 - 06.55 (Rendulić i Vergi sa Iličićem i Komljenovićem).

Štab 3. korpusa JA, čije su jedinice uspele da 15. maja zadaju odlučujući udarac četničkoj grupaciji, ističe i uspješno dejstvo avijacije:

„U ovim operacijama uspješno je potpomagala trupe na zemlji i naša avijacija, koja ima veliki udio u uništavanju četničke grupacije“!²⁵⁵

Operativna grupa 421. vazduhoplovnog puka u dejstvima u razbijanju i uništavanju četničkih grupa izvršila je ukupno 44 borbena

²⁵³ Iz izveštaja 3. sandžačke brigade o dejstvima protiv četnika Štabu 37. divizije; Zbornik NOR, tom IV, knj. 24, dok. 161.

²⁵⁵ Iz izveštaja 1. brigade o dejstvima protiv četnika Štabu 38. divizije; Op. cit., dok. 159. Iz izveštaja Štaba 3. korpusa JA o borbi protiv četnika Generalštabu JA; Op. cit., dok. 161.

zadatka. Neposredno po prestanku dejstava, operativna grupa je izvršila pripreme 16. maja i idućeg dana se prebazirala na aerodrom Laćarak kako bi nastavila da pruža vazduhoplovnu podršku jedinicama 3. korpusa JA u razbijanju ustaških grupa.

Razbijanje i uništavanje ustaških grupa

Jedinice 27. divizije, ojačane jednom brigadom i sa tri divizionu artiljerije 53. divizije, izvršile su opšti napad na deo utvrđenih ustaških uporišta u Odžaku, Vlaškoj Mali i Mrkoj Adi upravo 9. maja kada su i ostale jedinice 3. korpusa JA otpočele opšti napad na četničke vojne grupacije.

Iako su bile izvršene opsežne pripreme, a napadu prethodila i jaka artiljerijska vatra, jedinice su se sve do 15. maja nalazile na istim položajim zbog žilave odbrane protivnika u njegovim utvrđenjima. Zato je Štab 27. divizije zahtevao da u tim borbama učestvuje i avijacija:

„Zatraženo je vazduhoplovstvo i tenkovske jedinice, jer bez istih ova grupa ustaša i njihova uporišta neće moći za dugo vremena biti likvidirana. Sadašnja borba poprima sve više karakter pozicijskog ratovanja - iscrpljivanja, što pak nama ne ide u korist!”²⁵⁶⁾

Štab 27. divizije je, još jednom, istakao da ustaše imaju veoma solidno organizovanu odbranu u fortifikacijskom smislu, kao i da pored izrađenog sistema trospratnih bunkera imaju i nekoliko pojaseva odlično postavljenih prepreka. Zbog tako jake odbrane, štab je zaključio da divizija nije u stanju da uspešno dejstvuje oružjem kojim raspolaže.

Svakodnevni napadi manjim snagama vršeni su od 15. do 24. maja, i to na spoljna neprijateljeva uporišta. Međutim, to su bili više demonstrativni napadi od strane jedinica 27. divizije, na koja su ustaše uspešno odvrćale.

Odmah po prebaziranju na aerodrom Laćarak, od 18. do 20. maja, počinju intenzivno pripreme 421. vazduhoplovnog puka za dejstva po ustaškoj grupaciji.

Prvi borbeni zadatak izvršili su 21. maja piloti Koroša (Prodanov) i Gregov (Azinović), koji su dejstvovali po objektima u rejonu sela Vlaška Mala - Odžak. Tom prilikom ubijeno je oko 15 ustaša, srušeno šest kuća uređenih za odbranu i izazvana četiri požara. Iz utvrđenih bunkera na avione su dejstvovali PA-mitraljezi.

Borbena dejstva nastavljena su 22. maja:

„Utrošeno: FAB 100 - 14; AO 8 - 356; AO 2,5 - 314; VJ - 2950; ŠKAS - 3720; UBT - 1035 i RS 82 - 20 komada.

Uništeno ili oštećeno: ubijeno oko 150 ustaša, 2 kola, 10 konja natovarenih, izazvano oko 50 požara, 2 eksplozije i ućutkani neprijateljski p.a. mitraljezi.

Letelo je svega 9 aviona 11-2 sa 13 uspešnih borbenih letova i 15,24 sati.

²⁵⁶⁾ Iz izveštaja Štaba 27. divizije od 20. maja 1945. Štabu 3. korpusa JA; Op. cit., dok. 166.

Gubitaka nije bilo.

Neprijateljska PAA nije djelovala; neprijateljski p.a. mitraljezi djelovali su iz gore navedenog reona, ali bez uspeha"²⁵⁷,

Dvadeset i trećeg maja avijacija je sasređenim dejsvima u okviru 15 borbenih zadataka - koji predstavljaju najveće naprezanje u toku tih dejstava - žestoko i precizno napala ustaše u širem rejonu: reke Save od Šamca do kanala istočno od sela Svilaj - kanal do sela Potočani - sela Odžak - sela Mrka Ada - reke Bosna do ušća u Savu.

U oba dana, 22. i 23. maja, uslovi za dejstva bili su dobri: vidljivost do 25 km, dok je donja baza oblaka bila na oko 2500 metara.

Zahvaljujući intenzivnim dejstvima u ta dva dana, jedinice 27 udarne divizije (19. i 20. brigada) izvršile su koncentrični napad na Odžak. S obzirom da ja avijacija neutralisala ustašku odbranu, jedinicama na zemlji je uspelo da zauzmu Odžak, te da se odmah pripremaju za napad na Vlašku Malu, koja je predstavljala centralnu i najjaču tačku utvrđene odbrane.

Zbog toga ja avijaciji naloženo da 24. maja, u ranim jutarnjim časovima, djeluje u istom rejonu, sa težištem udara na objekte u Vlaškoj Mali. Izvršeno je sedam borbenih zadataka po ciljevima u rejonu: sela Prud - sela Mrka Ada - sela Odžak - sela Vlaška Mala. Te zadatke uspešno su izvršili: Iličić (Stanojević), Koroša (Pandurov) Utornik (Tomin), Nešić (Komljenović), Hadžiomerović (Stanojević), Gregov (Azinović) i Ostojić (Sarović).

Dejstva avijacije od 22. do 24. maja doprinela su da neprijatelj dezorganizuje svoju odbranu, što je 27. divizija iskoristila da preduzme potpunu likvidaciju.:

„U toku 22. maja avijacija je vršila svoja izviđanja i tom prilikom su bombardovana pojedina neprijateljska uporišta.

Preko cijelog dana 23. i 24. V avijacija žestoko bombarduje neprijateljska uporišta: Odžak, Vlašku malu, Dubicu, Mrku Adu, Balegovac i Prud, te nanosi neprijatelju teške gubitke, kako u živoj snazi tako i u materijalu. Ovim uspjelim vazdušnim napadima i najjača neprijateljska uporišta su razorena, te je nastupila opšta dezorganizacija odbrane, a kod boraca sve veća demoralizacija, pa je tako preduslov za samu likvidaciju bio osiguran"²⁵⁸,

Zbog takve procene i uspeha, Štab 3. korpusa JA je odlučio da 25. maja u 04.00 časova preduzme opšti napad svim snagama angažovanih u tom rejonu (27. divizija, jedna brigada i tri divizionu 53. divizije i snage Posavsko-trebavskog odreda) po određenim ciljevima neprijateljeve odbrane. Avijacija je toga dana, iako u stalnoj borbenoj pripravnosti, izvršila samo dva borbena zadatka, s obzirom da su jedinice na zemlji postizale uspehe. To je bilo izviđanje na pravcu Odžak - Vlaška Mala, kao i same Vlaške Male.

²⁵⁷ Iz operativnog izveštaja br. 55. Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija za 22. maj 1945; AOS, k. 1455, br. reg. 1/85-9.

²⁵⁸ Iz izveštaja 27. divizije o likvidaciji ustaških uporišta, Štabu 6. armije JA; Zbornik NOR, tom IV, knj. 34, dok. 171.

Posle žestoke tročasovne borbe neprijatelj je bio razbijen, a zatim su jedinice 3. korpusa, pošto su bila zaposednuta glavna ustaška uporišta, nastavile da gone neprijatelja.

Štab 27. divizije istakao je izvrsno sadejstvo avijacije.

„Sadejstvo avijacije, iako je to za naše borce i rukovodioce u većem obimu bilo po prvi puta, pravilno je shvaćeno i u potpunosti iskorišćeno. Veza između aviona i trupa na zemlji putem signalnih platna i raketi bila je stalna!“²⁵⁹

Dejstvima 25. maja operativna grupa završava svoja uspešna dejstva protiv ustaških grupacija. Poslednja dva borbena zadatka, ujedno i poslednja u borbenim dejstvima Vazduhoplovstva JA, izvršili su pilot Utornik i strelac Stanojević i pilot Koroša i strelac Pandurov. Borbeni letovi izvršeni su od 09.10 do 10.25 časova.

U tim borbenim letovima, koji su izvršavani pošto je drugi svetski rat već bio okončan i nemačka oružana sila položila oružje, najveći broj borbenih zadataka izvršili su piloti i strelci operativne grupe 421. vazduhoplovnog puka i Eskadrila mešovitog sastava. Operativna grupa je izvršila protiv ustaša 39 borbenih zadataka, a protiv četničkih grupacija 44, i to:

- piloti potporučnici: Ivan Koroša - 18 borbenih zadataka; Jovan Utornik - deset i Jerolimov Gregov - devet; stariji vodnici Božidar Nešić - sedam i Dušan Piperin - šest, koliko ima i kapetan Božo Iličić; stariji vodnik Rudolf Dunjko - pet, a po četiri borbena zadatka: poručnik Drago Randulić, potporučnik Vladimir Šetinc i stariji vodnici Nikola Jović i «Salih Hadžiomerović; stariji vodnici Bogdan Nikolić - tri; Franjo Jagatić - dva i po jedan borbeni zadatak imaju poručnik Gojko Ostojić i major Dušan Božović, komandant puka, i

- strelci: Ivan Pandurov - 18; po devet Stojan Azinović i Radomir Tomin; po osam Ljubomir Stanojević i Nikola Komljenović, po sedam Emil Milojković, Ljubomir Vučković, Dimitrije Šarović; Dejan Momirov i Žarko Vari.

Prema tome, četrnaest pilota (ne računajući jedan borbeni let majora Božovića avionom Ju. 87) i deset strelaca izvršilo je ukupno 83 borbena zadatka.

Eskadrila mešovitog sastava je izvršila ukupno 88 borbenih zadataka, od čega: bombardovanje i izviđanje - 43; mitraljiranje - šest; izviđanje - 33 i specijalnih (kurirskih) zadataka - šest. Ti zadaci su izvršeni u periodu od 6. do 31. maja 1945.

Rezultati borbenih dejstava u maju

Štab Grupe vazduhoplovnih divizija je pozitivno ocenio dejstva 42. divizije u maju 1945, odnosno 422. vazduhoplovnog puka koji je izvršavao borbene zadatke od 4. do 9. maja, a posebno 421. vazduhoplovnog puka u razbijanju i uništavanju četničkih i ustaških grupacija:

ibid.

„Svi postavljeni zadaci izvršeni su uspešno. Nije izvršeno 1,5% zadataka usled tehničkih nedostataka i kvarova.

Rad avijacije ove grupe u saradnji sa trupama I, II i III armije doprineo je umnogome razbijanju, gonjenju i uništavanju neprijatelja.

Letači su stekli i povećali svoje ratno iskustvo, tehničko osoblje povećalo svoju sposobnost i istančalo rutinu, te se može reći da ova grupa sada raspolaže sposobnim letaćima i tehničkim osobljem, oprobanim u ratu“!

Štab 421. vazduhoplovnog puka je takođe, istakao odličan rad operativne grupe:

„Grupa je u potpunosti ispunila sve postavljene joj zadatke. Svojim dejstvom učinila je sledeće:

1.- Uništila u obe grupacije vrlo veliki broj bandita (po podacima nazemnih trupa oko 5000).

2.- Smanjila gubitke naše pešadije rastrojavanjem neprijatelja.

3.- Porazno uticala na moral neprijatelja.

4.- Umnogome podigla moral naših trupa“.²⁶⁰⁾

Tokom maja 421. i 422. vazduhoplovni puk izvršili su ukupno 167 borbenih letova i ostvarili nalet od 181,51 čas:

	Piloti	Avioni	Letački dani	Letovi	Časovi	Primedba
Stab	4					
421.p	35	21	12	83	85,27	
422. p	36	17	5	84	99,24	
423. p	38	19		-	-	nije leteo
42.d	113	57	- \	167	184,51	

Broj letova 421. i 422. vazduhoplovnog puka je ujednačen, ali je nešto veća razlika u ostvarenom naletu.

Tokom maja 1945. godine 42. vazduhoplovna divizija je utrošila sledeća ubojna sredstva:

	Kalibar	421.p	422. p	423. p	Ukupno
Avio-bombe	FAB 100	30	53	-	83
	FAB 50	.	16	.	16
	AO 50	.	82	.	82
	AO 35	.	40	.	40
	AO 25	IH	708	.	818
	AO 10	60	184	.	244
	AO 8	948	.	.	948
	AO 2,5	2.209	2.109	.	4.318
Raketna zrna	RS 82	117	197	.	314
Granate	VJA23	15.610	31.415	.	47.025
Mitralj. municija	ŠKAS 7,62	25.810	42.520	.	68.330
	UBS 12,7	3.345	3.974	.	7.319

²⁶⁰⁾ Iz završnog izveštaja operativne grupe 421. vazduhoplovnog puka o aktivnostima u maju 1945; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 216.

Tokom dejstava u maju, 42. vazduhoplovna divizija je uništila, odnosno oštetila:

	421.p	422. p	423. p	svoga
kamiona	–	73	.	73
kola	53	121	.	174
konja	6	10	.	16
kuća	10	8	.	18
žive sile	1010	308	.	1318
eksplozija	4	.	.	4
požara	62	40	.	102
PAM	10	–	–	10

S obzirom da su bojevi kompeleti posada 422. vazduhoplovnog puka bili veći, to je i borbeni efekat bio srazmeran naoružanju. Veliki broj ubijenog ljudstva neprijatelja predstavljaju koncentracije četničkih i ustaških ostataka.

Neposredno po prebaziranju štabova i jedinica prema novim naređenjima, a posebno posle prestanka borbenog rada avijacije, Štab Grupe vazduhoplovnih divizija poslao je 42. i 11. diviziji uputstva za prelazak na mirnodopsku obuku i izradu planova, odnosno rasporeda rada za jun 1945:

„Završeno je borbeno dejstvo naše avijacije. - Sem još nekih manjih borbenih zadataka, koje još vrše pojedine naše jedinice, naše vazduhoplovstvo sada može da se posveti potpuno temeljnoj teornoj obuci letaćkog i tehničkog osoblja i trenazi, i dovršenju letačke obuke kod mladih i nedovoljno obučениh pilota!"²⁶¹

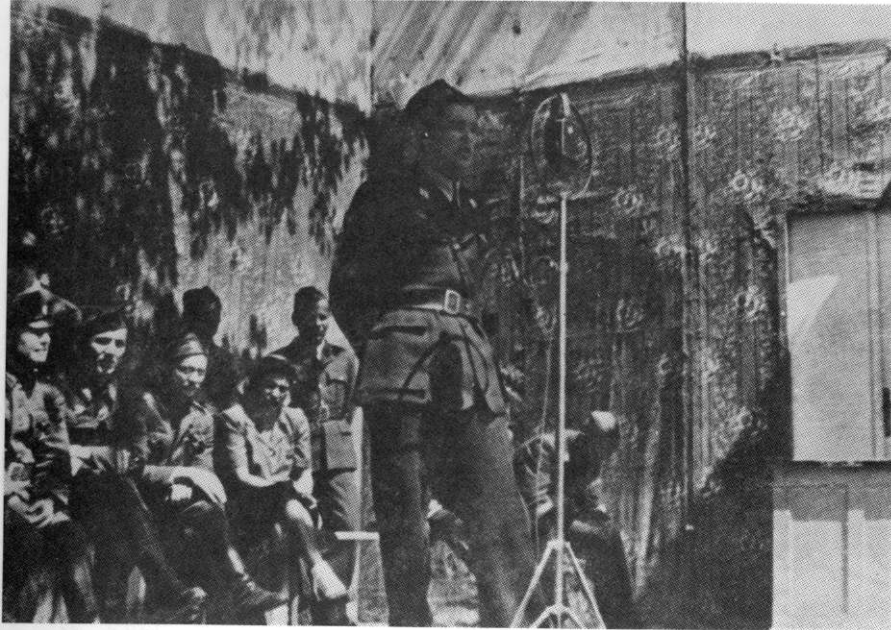
²⁶¹ Iz naredbe Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija od 28. maja 1945; AOS, k. 1455, br. reg. 32/1-2.

Vrhovni komandant NOVJ maršal Tito potpisuje 15. novembra 1944. „Ugovor o predaji Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije dve vazduhoplovne divizije i jedne oblasne vazduhoplovne baze Crvena armije“

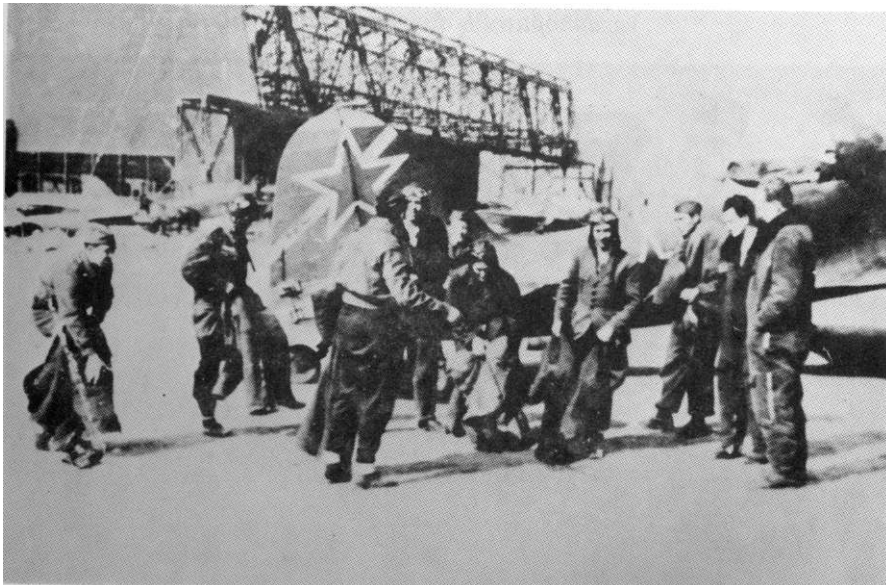
Pukovnik Bozo Lazarević, komandant 42. vazduhoplovne divizije (prvi sdesna -od 17. marta 1945. komandant Grupe vazduhoplovnih divizija), potpukovnik Ljubomir Momčilović politički komesar divizije, (prvi sleva u drugom redu), general-major Andrej Nikiforovič Vitruk (u sredini), komandant Grupe vazduhoplovnih divizija „Vitruk“

Potpukovnik Enver Ćemalović, politički komesar 42. vazduhoplovne divizije

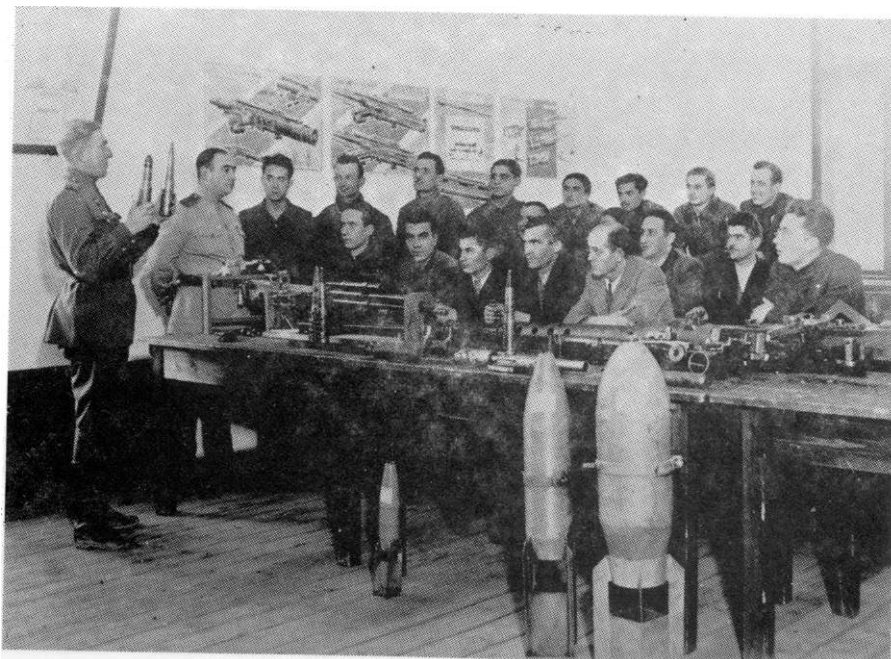
Pred početak preobuke pilota u Trenažnom pilotskom centru Vazduhoplovstvo NOVJ (JA)

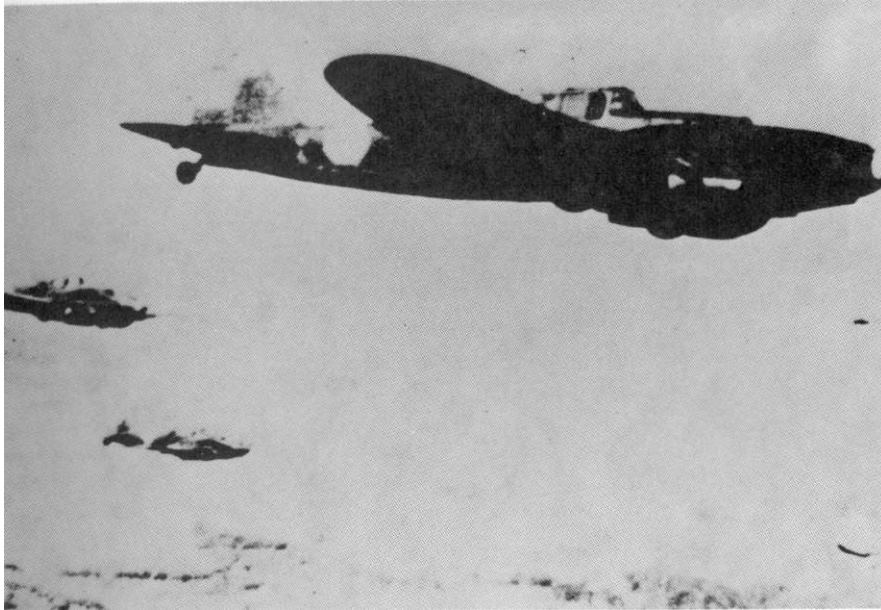

Detalj sa obuke prikupljenog ljudstva (po specijalnostima)

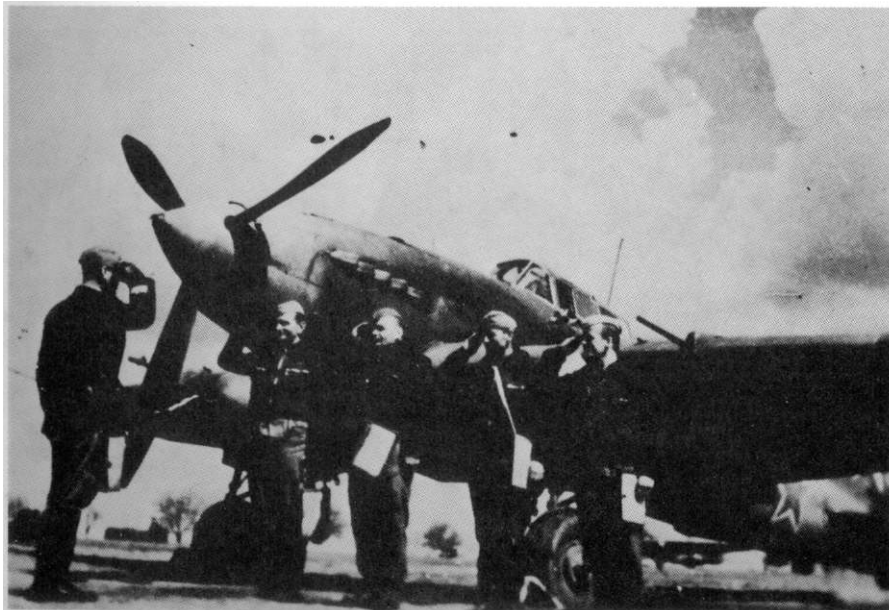
Izučavanje vazduhoplovnog naoružanja

Prvi borbeni letovi pilota i vazdušnih strelaca na jurišnom avionu 11-2 (iljušin); januar 1945.

Letačke posade 421. vazduhoplovnog puka; mart 1945; aerodrom Bački Brestovac

*Bogdan Nikolić, pilot i Dimitrije
Šarović, vazdušni strelac;
421. vazduhoplovni puk*

*Priprema pilota i vazdušnih
strelaca za borbeni zadatak
li proboju sremskog fronta*

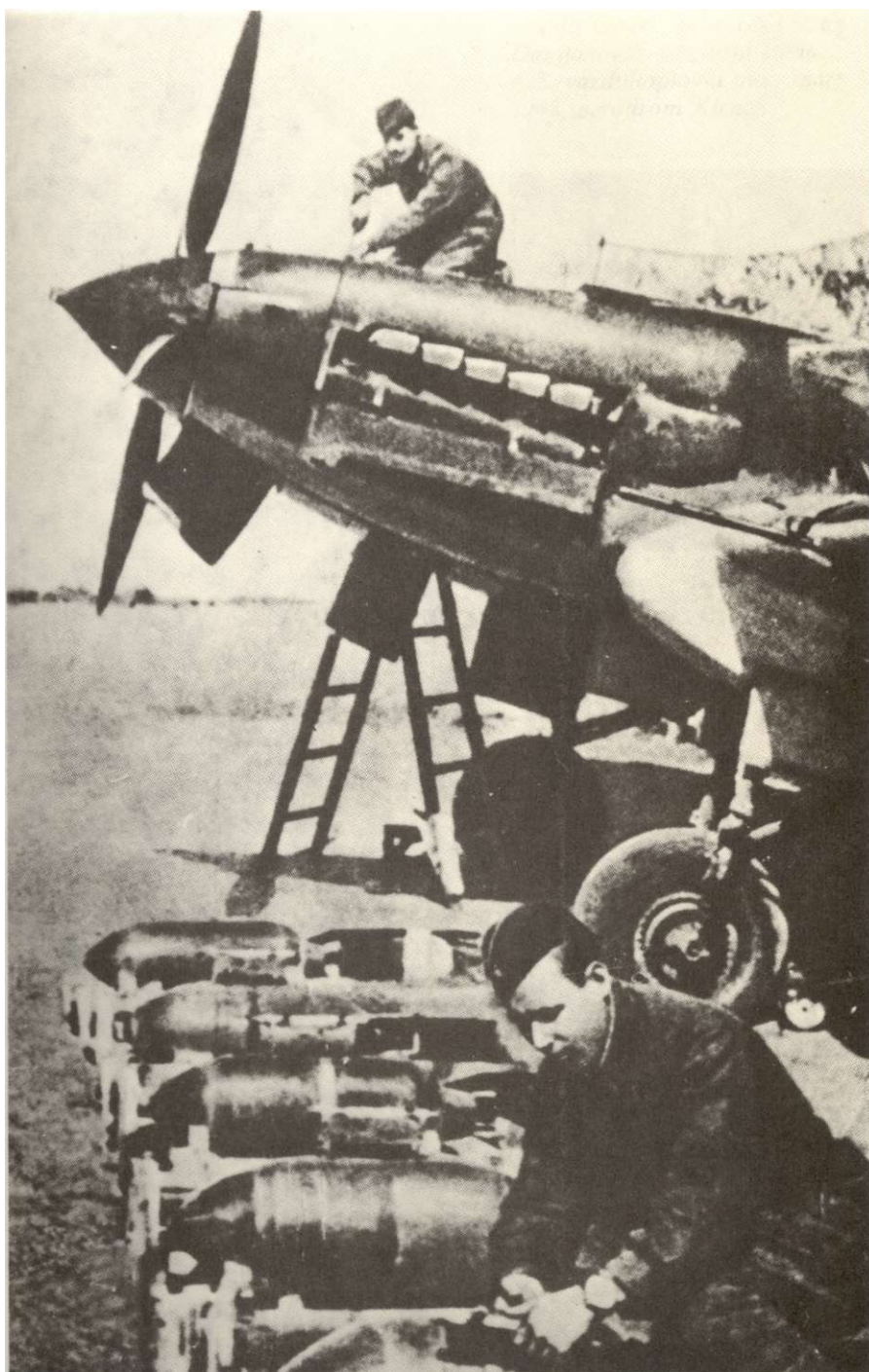
*Franjo Godec, pilot i Miodrag
Damjanović, vazdušni strelac;
422. vazduhoplovni puk, mart
1945, aerodrom Klenak*

Pred rulanje po zaleđenoj pisti

Pred poletanje

Oružari pripremaju avio-bombe za podvesivatije

П р е г л е д

бројних и именичних назива јединица ваздухопловства преузетих од
 Руса према Стр.Пов.Бр.110 (од 29.XII.1944 год.)

РУСКЕ ЈЕДИНИЦЕ:

НАШИ НАЗИВИ:

10. гвардејска иттурмов. дивизија	=	42. ваздухопловна дивизија
37. Одељнаја гвард. рота свази	=	42. самостална чета за везу
165. Гвардејски иттурмов. пук	=	421. ваздухопловни пук
166. гвардејски иттурмов. пук	=	422. ваздухопловни пук
167. гвардејски иттурмов. пук	=	423. ваздухопловни пук
145. подвижнаја авиаремонтнаја база	=	42. покретна аеропланска радионица.
236. Истребительна (ловачка) дивизија	=	11. ваздухопловна дивизија
117. гвардејски истребительни пук	=	111. ваздухопловни пук
267. истребительни пук	=	112. ваздухопловни пук
168. гвардејски истребительни пук	=	113. ваздухопловни пук
7. Одељнаја рота свази	=	11. самостална чета за везу
166. подвижнаја авиаремонтнаја база	=	11. покретна аеропланска радионица
9. рејонска авиационаја база	=	9. обласна ваздухопловна база
9. одељнаја рота свази	=	9. самостална чета за везу
9. прачачкиј отряд	=	9. одељење праља
9. полевој воено-хозјановевеи склад	=	9. интендантско слагалиште
576. полевеја кааса Госбанка	=	9. благајна обласне вазд. базе
9. одељнаја техничск. трофејнаја р.	=	9. самост. тех. евакуациона чета
109. одељни автотранспортни батаљон	=	924. сам. ауто-транспортни батаљон
907. одељнаја зенитно-пулемет. рота	=	944. сам. п. а. митраљеска чета
405. батаљон аеродр. обљуживанија	=	911. батаљон аеродромске службе
443. батаљон аеродр. обљуживанија	=	912. батаљон аеродромске службе
816. батаљон аеродр. обљуживанија	=	79. батаљон аеродромске службе
907. батаљон аеродр. обљуживанија	=	78. батаљон аеродромске службе
128. аеродромно техничкаја рота	=	960. аеродромска техничка чета
217. аеродромно техничкаја рота	=	961. аеродромска техничка чета
242. аеродромно техничкаја рота	=	962. аеродромска техничка чета.
316. аеродромно техничкаја рота	=	759. аеродромска техничка чета
319. аеродромно техничкаја рота	=	758. аеродромска техничка чета
112. инжињерно аеродромни батаљон	=	934. самост. инж. аеродр. батаљон
2028. головној авиациони склад	=	974. главно ваздухопловно слагалиште

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкомесара
 потпуковник
 Симовић с.р.

Командант
 генерал-мајор
 Пирц с.р.

Да је препис веран оригиналу, верди и
 за начелника оперативног

N A R E D B A Br.2

Štaba 42. Vazduhoplovne divizije za 25. januar 1945 godine.

I.

Rad divizije Na dan 20. januara ove godine, neprijatelj je bio skoro na vrhuncu svoje ofanzive na svima otsecima naše I. Armije. Dejstvom vazduhoplovaca bratske Crvene armije i dejstvom i radom najih letaca - neprijateljska ofanziva je slomljena i njegovo napredovanje zaustavljeno. Samo toga dana uništeno je neprijatelju:

- 1 baterija 105 mm.,
- 1 poljsko skladište municije,
- 17 vozila,
- 2 automobila,
- razbijeno oko 2 bataljona pešadije sa teškim gubicima
- izazvani požari.

Radeći od prvog dana svog dolaska u puk ovako naši letaci so produžili svoj rad istim poletom a sa istim požrtvovanjem i u dane 21., 22. i 23. januara, kada su vremenske prilike bile vrlo slabe.

II.

Letači U ovim danima rada leteli su:

iz 421. vazduhoplovnog puka:

- 1.- Kapetan Božović Dušan, Komandant puka,
- 2.- Poručnik Rendulić Drago, pilot,
- 3.- Vojni činovnik Utornik Jovan, pilot,
- 4.- Vodnik Hadži-Omerović Sali, pilot,
- 5.- Vodnik Pandurov Dušan, pilot,
- 6.- Borac Pikerin Jovan, vazdušni strelac,
- 7.- Borac Colaković Vojislav, vazdušni strelac,
- 8.- Borac Vita Mileta, vazdušni strelac i
- 9.- Borac Brajković Ljubomir, vazdušni strelac.

iz 422. vazduhoplovnog puka:

- 1.- Kapetan Lakićević Krsta, Komandant puka,
- 2.- Poručnik Amidžić Trifun, pilot,
- 3.- Poručnik Gvozdenović Djordje, pilot,
- 4.- Poručnik Rđakov Evgenije, pilot,
- 5.- St.vodnik Srdžić Stevan, pilot,
- 6.- St.vodnik Ilić Radomir, pilot,
- 6a.- Borac Mihajlović Janko, vazdušni strelac,
- 7.- Borac Milanković Petar, vazdušni strelac,
- 8.- Borac Dimitrijević Miodrag, vazdušni strelac,
- 9.- Borac Pešić Jovan, vazdušni strelac,
- 10.- Borac Stanojević Slavoljub, vazdušni strelac,
- 11.- Borac Cvetković Milan, vazdušni strelac.

iz 423. vazduhoplovnog puka:

- 1.- Major Malnarić Ivan, Komandant puka,
- 2.- Poručnik Kavić Ivan, pilot,
- 3.- Potporučnik Popov Luka, pilot,
- 4.- St.vodnik Vujić Dušan, pilot,
- 5.- Borac Nastić-Berivoje, vazdušni strelac i
- 6.- Borac Zec Jovan, vazdušni strelac.

Prva strana naredbe Štaba 42. vazduhoplovne divizije o pohvali pilota i strelaca

ШТАБ
42 ВАЗДУХОПЛОВНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВУ

Врх. Број 102
27 Јануара 1945 год.
Штаба

Шр 45

Родина

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА
ОДЛУКУ КОМАНДИРА
Ср. Пор. 14 / 106
К. 1466/5

Штабу

11 вазд дивизије
421, 422, 423 б. в. в.
111, 112, 113 б. в. в.

Према одредбама руске метеоролошке службе однос временских прилика и летења на извршавању борбених задатака је следећи:

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ ЛЕТЕЊЕ:

- за Ил-2

Када је висина ниских облака мања од 100 м. и видљивост мања од 1 Км., на целом итинереру, и на циљу.

- за ЈАК

Када је висина ниских облака мања од 200 м. а видљивост мања од 3 Км., на целом итинереру и на циљу.

ОГРАНИЧЕНО ЛЕТЕЊЕ:

(у важним случајевима, по паровима или појединачни авиони)

- за Ил-2

Када је висина ниских облака најмање 100-200 м. а видљивост од 1-3 Км.

- за ЈАК

Када је висина ниских облака најмање 200-500 м. а видљивост већа од 3 Км.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОВОДА НАРОДУ!

Начелник штаба, капетан,

M. M. Stankovic

Командант, пуковник,

Борис Саваревић

Odredbe o zabranjenom i ograničenom letenju

499
 BAZ/VKOR
 00159
 21. februar 1945. rok.

Primerak br. 4...

M.H.O. S.M.P.J.
 1945
 1945

ŠTABU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ.-

O operativnom radu na dan 20 februara 1945 godine podnosi se sledeći izveštaj:

- 1/. U toku 20 februara 1945 godine učinjen je jedan letu reom Vinkovci-Jašica u cilju tušenja neprijateljskih anaga i saobraćajnih sredstava. U ovome letu učestvovala su dva naša pilota.
- 2/. Let naših posada trajao je ukupno 2 časa.
- 3/. Naši piloti utrošili su: Fab-100-2, RSB2-4, VJ-240, SKAS-280.
- 4/. Od strane naših posada uništeno je: 2 vagona, četiri čoveka i učtkano jedno protivavionsko oruđe.
- 5/. Nesretnih slučajeva nije bilo.
- 6/. Izvršenje zadatka u kojem su učestvovala dva naša pilota bilo je po sledećem:

a./ Vodja Lakišević Krsta, strelac Ilić Bratislav, I pratilac Radanov Evgehije, strelac Belomarić Jerko, ostala dva pratilaca bili su Ruski piloti. Na zadatak išlo 4 IL-2, vratilo se 4 IL-2, polet u 15,40 časova, povratak u 16,40, ukupno trajanje leta 2 časa, vreme nad ciljem od 16,10 do 16,21 časova, napada 2, napada 2, H-800-200, bombe bačene iz poniranja pod uglom od 30-35°.

Zadatak: Tušenje željezničkog saobraćaja na stanici Jošica i protivavionskih baterija severozapadno od Vinkovaca.
 Primećeno: Na stanici Jašica jedan željeznički voz do 25 vagona sa lokomotivom na zapad, po putu Vinkovci-Rahovci pojedini automobili i kola po putu Mirkovci-Privlaka do 5 pojedinačnih kola.
 Protivavionska artiljerija iz stanice Jošice, dejstvovala u jašini jedne baterije, a isto tako i iz svero-zapadnog dela Vinkovaca.
 Stanje vremena: Oblačnost 5-6/10, H-6-800 m, vidljivost 4 km.
 Uništeno: 2 vagona i do 4 čoveka neprijateljske žive sile.
 Učtkano jedno protivavionsko oruđe.
 Utrošeno: Fab-100-2, RSB2-4, VJ-240, SKAS-280.

b./ Danas su novo-došli piloti izvršili probne letove u trajanju 5-7 minuta, radi proveravanja tehnike pilotiranja i to:

Vilić Milutin-Matvojev	11,58-12,04	-00,6.
Vilić Milutin-Matvojev	12,05-12,10	-00,5.
Gođec Franja-Zaharov	12,13-12,19	-00,6.
Popović Slobodan-Subotin	13,02-13,08	-00,6.
Popović Slobodan-Subotin	13,10-13,16	-00,6.
Ašinović Milan-Subotin	13,17-13,23	-00,6.
Ašinović Milan-Subotin	13,25-13,31	-00,6.
Ratković Djura-Subotin	13,33-13,43	-0,10.
Ratković Djura-Subotin	13,46-13,52	-00,6.
ukupno:		0,57

Sart Rašima - Sloboda Narodni
 POLITKOM, kapetan RAČUNIK, kapetan KOMANDAHT, kapetan
Rpo & Samokobly

Ođtampano u 2 primerka
 Br.1 štabu 42.vazd.divizije NOVJ
 Br.2 u predmetu broj
 Izveštio: BRATOLJUB GRUBIŠE.-

Operativni izveštaj Štaba 422. vazduhoplovnog puka od 20. februara 1945.

42

ШТАБ

42 ВАРДУХОПЛОВНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВИ

Број 00367
1945 год.

ИЗВЕШТАЈ

Primerak br. 10 3

Војно-авијацијски архив
Бр. Пер. 4/4-9
1966/5

O šturmanskom i bombarderskom radu 422.vazd.puka za mesec februar 1945 god.-

1/ Delovi puka u mesecu februaru 1945 godine vršili su borbeni rad i izvodili zanimanje sa rukovodećim i ostalim letačkim osobljem.
2/ Napadi su vršeni na živu silu, željezničke transporte i tehniku protivnika sa grupama od 2-6 aviona na odseku: s.Sotin-Vinkovci-Ž. st. Striživojna-Zupanja i dalje rekom Savom do linije fronta u reonu reke Save-Bjeljina-s.Janja-Zvornik, sve u dolini reke Drine.

3/ U proteklom mesecu delovi puka izvršili su svega 45 letova; od njih: Borbenih 24, školskih 21,

pri tome je bačeno bombi u težini svega 4850 kg.

4/ Uporedo sa izvršenjem borbenih zadataka u jedinicama puka izvodjena je i sledeća nastava, delom u zajednici sa ruskim letućim osobljem a delom samostalno:

ŠTURMANSKA NASTAVA:

- a/. Proučavanje reona borbenog dejstva,
- b/. Čitanje karata i topografskih znakova,
- v/. Izlazak na itinerer preko ishodnog punkta maršrute,
- g/. Naročiti slučajevi pri gubljenju orijentacije.

BOMBARDERSKA NASTAVA:

- a/. Teorija bombardovanja, let bombi,
 - b/. Bombardovanje iz horizontalnog leta i
 - v/. Bombardovanje iz poniranja i obrušavanja.
- 5/ U proteklom mesecu nije bilo gubitaka orijentacije, niti bombardovanja svojih trupa.
- 6/ Letačko osoblje u šturmanskom pogledu je spremno za izvršenje borbenih zadataka na sadašnjem reonu dejstva.
- 7/ Meteorološka služba radila je dobro, pravilno i na vreme davala prognozu vremena.
- 8/ Osnovni metodi vođenja aviona u prošlom mesecu bili su navigacija po kompasu i orijentacija po karti.
- 9/ Kao osnovni metod bombardovanja upotrebljavalo se bombardovanje iz obrušavanja pod uglom popravke do 15°.
- 10/ Kontrola bombardovanja vršila se foto-snimcima i rukovodećim osobljem koje je učestvovalo u grupi.
- 11/ Nedostaje nastavnik knjiga i šturmanskog pribora.

1. marta 1945 godine S.F.-S.N.1
Novi Sad.-

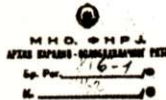
Otišćano u 2 primerka
Br.1 stabu 42.vazd.divizije NOVJ
Br.2 u predmetu broj. 44.....
Izvršio: BRATOLJUB GRUBER.-

ŠTURMAN
422.vazduhoplovnog puka

Br. Paparod

Izveštaj o burmanskom i bombarderskom radu 422. vazduhoplovnog puka za februar 1945.

ШТАБ
42. Ваздухопловне дивизије
4. марта 1945. г.

ИЗВЕШТАЈ

о штурманском и бомбардерском раду 42. вазд. дивизије за
месец март 1945. године.

- 1) Делови дивизије у месецу марту 1945. г. вршили су борбени рад изводили занимање са руководећим и осталим летачким особљем.
- 2) Напади су вршени на живу силу и технику противника, те за рушење мостова - речних прелаза у групама од 2, 4, 6, 8 и 12 авиона на мостообранима Валово - Д. Михољца, као и на десној обали р. Драве.
- 3) У протеклом месецу делови дивизије извршили су 367 летова, од њих борбених 184, пребазирања 4, школских-тренажних 179.
При томе је бачено бомби у тежини свега 45.499 кг.
- 4) Упоредо са извршењем борбених задатака у јединицама дивизије извођена је следећа настава:

Штурманска настава

- а) проучавање реона борбеног дејства;
- б) навигација по компасу;
- в) особености навигације у планинама и на малој висини;
- г) ветар у навигацији;
- д) проучавање правила о употреби јуришне авиације.

Бомбардерска настава

- а) бомбардовање из бришућег, понирућег и хоризонталног лета;
 - б) одређивање циљева и врсте бомби, те упаљача по датим задацима;
 - в) тактика напада и ПА маневра.
- Овоме је посвећена особита пажња и сваки нови пилот, који стиже из школског центра, подробно се упознаје са овим.
Поред овога са пилотима је одржано неколико часова из осталих грана службе са којима је њихов рад скопчан као и организацијом нашег ваздухопловства, новим прописима и др.

5) У месецу марту тг. била су два случаја губитка оријентације и то по један случај у 422. и 423 вазд. пуку, али недостајеју подаци: ко, где, када, како и остали разлози губитака оријентације. - Напада на своје трупе није било.

6) Од летачког особља у штурманском погледу засада је спремно око 10% и ови се могу употребити за борбене задатке у својству вођа одељења, а остали пилоти се употребљавају као пратиоци. - Да би се и остали пилоти успособили за вође одељења потребно би било пуковима доделити по један авион типа У-2 на којем би се могла вршити тренажа у навигацији и оријентацији.

7) метеоролошка служба радила је добро, правилно и на време давала прогнозу.

8) Основни методи вођења авиона у прошлом месецу били су навигација по компасу и оријентација по карти.

9) Као основни метод бомбардовања употребљавало се бомбардовање из обрушавања, а при ниским облацима бомбардовање из хоризонталног лета.

10) Контрола бомбардовања вршена је фотоснимцима и руководећим особљем.

11) Недостаје наставних књига и планшета за карте.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОВОДА НАРОДУ!

Штурман 42. вазд. дивизије,
капетан,
(Ковачевић)

Izveštaj o šturmanskom i bombarderskom radu 42. vazduhoplovne divizije za mart 1945.

Broj 13 14

6. II

AERODROM-ZEMUN

1945

ШТАБ

42 ВАЗДУХОПЛОВНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Учк Број 0 226

13. II 1945 год.

Извешће о обуци пилота и др.

КОМАНДАНТУ ВАЗДУХОПЛОВНЕ ДИВИЗИЈЕ.

На основи усменог наређења Командантовог, подносим следећи извештај о стању обуке пилота на аеропланима ИЛ 2:

1) У првој партији пилота, обуку су завршила..... 22 пилота међу којима и тај командант. На курс ступило 26, па према томе четири су отпала и то: два преведена на други курс (Петковић и Арнауковић), један у ескадрилу за везу, није могао летити ИЛ а а један брисан.

2) У другој партији налази се сада..... 30 пилота, 28 плус два из прве партије. На курс ступило 31 али 3 отпала на У 2.

Од ове партије под 5. II закључно (у вече) лети самостално 12, пред ослобођењем (за сутра) 7 а 10 су на дуплој команди но и њихово ослобођење би било за 2 до 3 дана дана. Један (Петковић) који је летио већ са првом партијом самостално налази се сада на боловању, након удеса (скочио из аероплана који је јурio до земљи након спуштања).

Према до садашњим знацима неби ни један пилот из ове групе требао одпасти са ИЛ 2.

3) У трећој партији налази се сада..... 92 пилота а Од ових су завршили летење на У 2, 36 пилота, па тројица од њих већ лете на ИЛ 2. Друга партија од 30 пилота налази се сада на У 2, од којих 15 лете самостално, 5 пред ослобођењем а 10 на дуплој команди. Следећих 29 чекају да одпочну летење.

Код ове групе, један ће одпасти ради срчане мнене.

4) Здравствено стање је одлично. Нема нико нити у болници нити у амбуланти.

5) Дисциплина је на висини.

6) Појавиле су се потешкоће око одјевне спреме и обуке. Нарочито код обуке и веша.

Исто тако недостаје за све летачке спреме. И једно и друго је трежено али за сада није било могућности за додјелу. Детаљан извештај о томе је послат штабу ваздухопловства.

У обће: Код ново дошле групе пилота, постоји вероватноћа да ће бити смањен број на ИЛ 2, обзиром да приличан број другова има мали број сати летења и недовољну ранију тренажу.

Из прве групе пилота, остала су из сваког пука по два наставника летења.

Завршетак тренаже пилота друге партије (под 2) очекује се за четири дана.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, поручник

Ср. Поповић

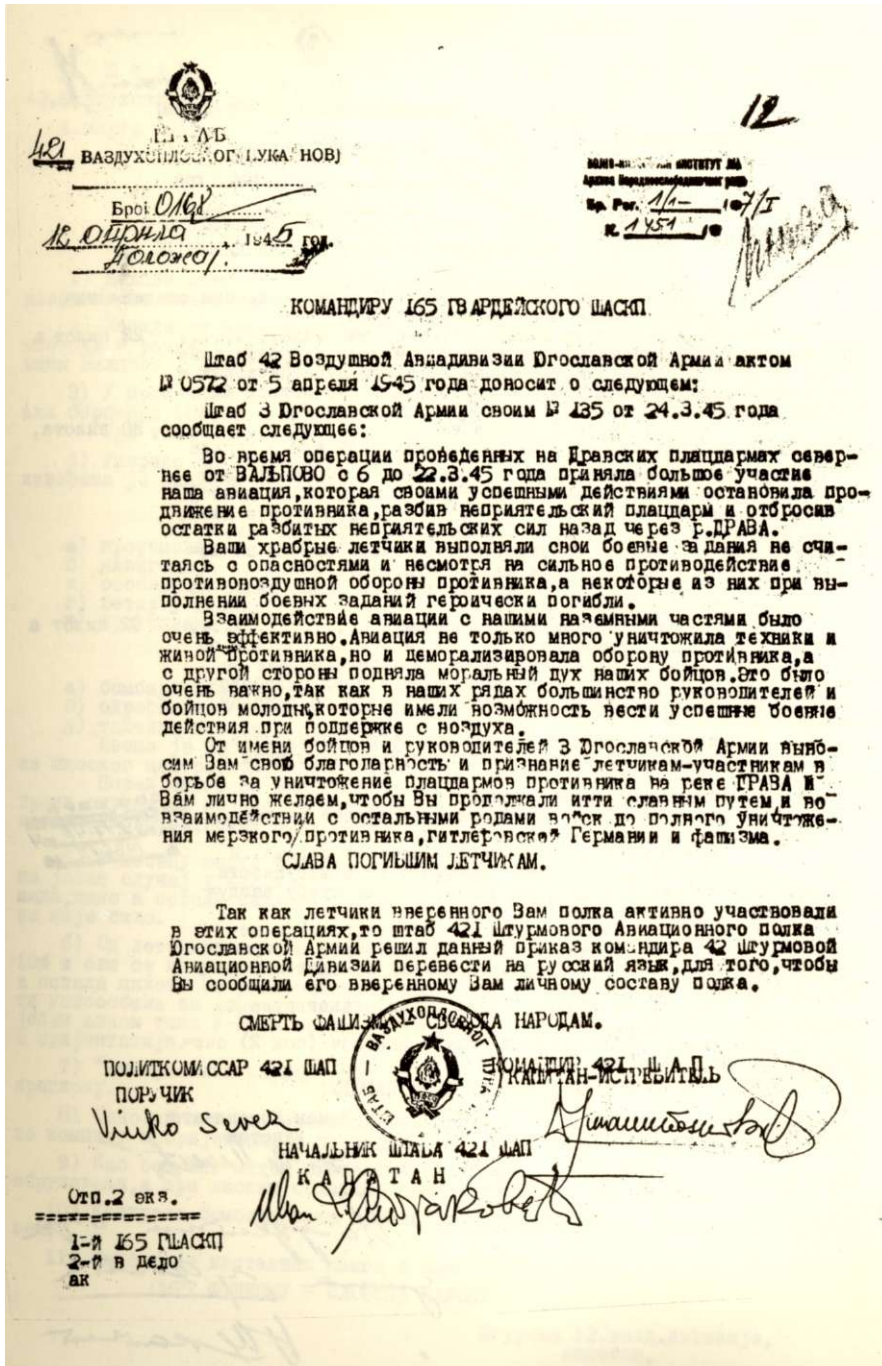
Замен. Команданта капетан

Мр. Илић

По узгоном извештају...

Илић

Сво. свр. 21. II 45 1466/2

Dopis Štaba 3. armije komandantu sovjetskog 165. gardijskog puka u vezi sa učešćem avijacije na dravskom mostobranu

НАРЕДБА СТР.ПОВ.БР.2

ШТАБА ВАЗДУХОПЛОВСТВА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ ОД 17 МАРТА 1945 ГОДИНЕ.

I.

Министарство народне одбране демократске федеративне Југославије са Стр. Пов.Бр.46/45 доставило је:
"По указаној потреби службе

Постављам:

оперативни штаб за групу ваздухопловних дивизија у следећем саставу:

- командант пуковник Лазаревић Божо
 - Политкомесар Момчиловић Љубомир
 - начелник штаба пуковник Улепић Зденко
- Одређени штаб ће одмах преузети дужност"
Министар народне одбране
Маршал Југославије
ТИТО с.р.

II.

По указаној потреби службе за попуњу штаба групе дивизија перама тач. I,

П о с т а в љ а м о :

- За начелника оперативног одељења штаба групе дивизија капетана Миљка Анимиовића
 - За начелника везе у штабу групе дивизија друга Конрада Марка
 - За начелника метеоролошке службе у штабу групе дивизија мајора Мушкића Миливоја
 - За начелника позадинске службе у штабу групе дивизија потпуковника Лозића Крсту
 - За шефа обавештајног отсека у штабу групе дивизија капетана Глебов Александра
 - На службу у оперативно одељење штаба групе дивизија мајора Пезеа Ивана
 - За официра за везу у I. Армији мајора друга Борас Крешимира
 - За официра за везу у III. Армији капетана друга Ђурић Миливоја
 - На службу у штаб групе дивизија мајора Нешовић Драгомира.
- Сви напред наведени јавиће се штабу групе дивизија.
СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

З а ш т а б :

ЗА ПОЛИТКОМЕСАРА
ПОТПУКОВНИК
Милан Симовић с.р.

КОМАНДАНТ
ГЕНЕРАЛ-МАЈОР
Ф.Пирц с.р.

Да је препис веран оригиналу тврди и
о в е р а в а :
за начелника оперативног
одељења
капетан

МНО. ФНРЈ.
АВИА. ВАРШАВА - КОМАНДИНАВАЈУЩИ ГРАД
Бр. Рај. 5011
К. 10

О П Е Р А Т И В Н И И З В Е Ш Т А Ј

Штаба 423 ваздушног јуришног пука за 11 и 12 март 1945 године. -
20.00 часова карта 200.000

У току дана није било летева.
Пук је вршио пребазирање на нов аеродром (Госпођинци)
Пошто се нису никако могла обезбедити потреба превоза средства, пук је кренуо у 14 час. са циљем да се целице пребаци до Каменице.
За људство које није било способно за пешачење као и за потребан канцелариски материјал и личну опрему људства обезбеђен је превоз колима.
У 8 часова пук је стигао у Каменицу где је људство по примљеној вечери смештено на спавање.
У јутро 12 марта између 6 и 8 часова део пука који је био у Каменици пребацио се преко Петроварадина у Нодви - Сад а затим возом до Госпођинаца.
Део пука који је кренуо из Руме 12 марта у 12 часова стигао је у Госпођинце око 10 часова увече истог дана.
Пук је извршио пребазирање у Реду.
Смештајне прилике по доласку у Госпођинце биле су задовољавајуће.
Сво људство је примило топлу вечеру и смештено на спавање.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

нач. штаба 423 вазд. јуришног пука
капетан, *В. К. Радичић* (ДАВИДОВИЋ)

Operativni izveštaj Štaba 423. vazduhoplovnog puka za 11. i 12. mart 1945.

ŠTAB III JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
Operativno odeljenje
Br.134
dana 24.III.1945 g.

M.H.O. O.H.P.J.
AVIJSKI VEŠTAČKI ODELJENJE
Bp. Por. 10197-4
K. Por. 1410

Izveštaj o radu avijacije
na Dravskom mostobranu.-

OPERATIVNOM ŠTABU GRUPE
VAZDUHOLOVNIH DIVIZIJA.-

Prilikom izvođenja operacija na Dravskom mostobranu, na severnoj obali Drave-severno od Valpova, u cilju konačne likvidacije mostobrana i prebacivanja neprijatelja na južnu obalu Drave naša avijacija je potpuno kordinirala svoj rad sa trupama na zemlji i uspešno je pomagala sa sve vreme operacije borbu i rad naših jedinica.-

Naša avijacija je imala veoma veliko moralno i materijalno dejstvo na neprijatelja: mitraljirajući i bombardujući neprijateljske položaje, kolone i komunikacije, slagališta i t.d. pri čemu su uvek prouzrokovani požari i rušenja.

Skoro redovno, neprijateljska artilerija bila je učtkavana samom pojavom naše avijacije iznad prostorije mostobrana.

Zajednička i uspešna saradnja svih rodova oružja, prilikom izvođenja operacija na Dravskom mostobranu, pešadije i najmodernije artilerije /kačuša/ avijacije i drugih ratnih teškičkih savremenih sredstava u mnogome je doprinela, da se neprijatelju nanese osetni gubitci i brzo likvidira mostobran, a naši mladi hrabri borci da se upoznaju sa taktikom i tehnikom savremenog ratovanja.

U toku izvođenja operacija do konačne likvidacije mostobrana i prebacivanja neprijatelja na južnu obalu Drave avijacija je izvršila zadatke izviđanja, bombardovanja i mitraljiranja.

IZVIĐANJE:

Naša avijacija u roku izvođenja operacija na Dravskom mostobranu izviđala je prostoriju na severnoj strani Drave, u reonu mostobrana: Nardska Skela-selo Bolman-s. Majska Medja-Baranjsko Petrovo Selo-Žido pustara-Bistrinci-Drava i prostoriju na južnoj strani Drave, u reonu mostobrana: Narda-Valpovo-Belišće-Bistrinci-Drava.

BOMBARDOVANJE:

Naša avijacija bombardovala je sledeće ciljeve:

- sela: Bolman-Majska medja-Novi Beždan-i Adolfovac. U selima Majska Medja, Bolman i Adolfovac prouzrokovana su usled bombardovanja rušenja, a u selo Novi Beždan-požari.
 - Neprijateljski položaji kod Baranjskog Petrovog sela i na mostobranu kod Donjeg Miholjca-
 - Žido Pustara i Baranjsko Petrovo selo-
 - Sela Bolman-Baranjsko Petrovo selo-Majska medja-Novi Beždan-
- U svima ovim bombardovanim mestima primećeni su požari.
- Selo Djordjev Dvor i šumica zapadno od istog.
 - Železnička stanica Osijek i Žido Pustara. Ove su prouzrokovani požari i ruševine.
 - Sela Čakovac-Majska Medja-Bolman i Baranjsko Petrovo selo. U svima ovim bombardovanim mestima prouzrokovani su požari u ruševine.
 - Neprijateljske položaje sa obe strane Drave i prelaze sev. od Narda i Belišća.

MITRALJIRANJE:

- Mitraljirani su od strane naše avijacije sledeći ciljevi:
- selo Bolman i raskrsnica puteva severno od sela
 - selo Sokolovac-
 - Neprijateljske kolone na putu za Novi Beždan.
 - Neprijateljski položaji sa obe strane Drave-u reonu mostobrana.
 - Neprijateljski položaji kod sela Bolman-Čakovac-Majska Medja-i Baranjsko Petrovo selo i drugi ciljevi na koje je naišla naša avijacija

Prva strana izveštaja Štaba 3. armije o učešću avijacije u slamanju dravskog mostobrana

Серија "Г"
СТРОГО ПОВЕРЉИВО
примерак бр.

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ Бр.4

Штаба Групе ваздухопловних дивизија у 20.00, 1.априла 1945.године,
(карта Нови Сад, 1: 200.000)

1) Задатак Групе ваздухопловних дивизија на дан 1.априла 1945.године био је извидети непријатеља у рејону: Даљ - Осијек - Нашице - Бачко - Стриживојна - Винковци - Вуковар и у рејону: Брчко - Градачац - Грачаница - Тузла - Бијељина - Мохово.

Летело је свега 3 авиона Јак-1 са укупно 3.10 сати летења.

Извршено је свега 3 успешна борбена лета за извиђање.

Утрошено: 35 ШВАК и 30 ОКВ.

Уништено или оштећено: није осмотрено.

Губитака није било.

Непријатељски авиони нису се појавили на фронту нити над аеродромима наших јединица.

Непријатељска ПАА дејствовала је: са ж.ст.Винковци 3 батерије малог калибра.

Остале јединице које нису излазиле на борбене задатке вршиле су обуку и наставу по материјалној грани.

Р а д п о д и в и з и ј а м а

2) 11.Ваздухопловна дивизија на дан 1.априла 1945.године,вршила је извиђање непријатеља у горе наведеном рејону.

Летело је свега 3 авиона Јак-1 са 3.10 сати летења.

Извршено је свега 3 успешна борбена лета на извиђање.

Утрошено: 35 ШВАК и 30 ОКВ.

Уништено или оштећено: није осмотрено.

3) 42.Ваздухопловна дивизија на дан 1.априла 1945.године није излазила на борбене задатке већ је вршила обуку и наставу по материјалној грани.

4) Веза са штабом Ваздухопловства ЈА била је само радиопутем, а веза са дивизијама била је добра.Обе дивизије са аеродромом Кленак - Шабац(пукови 122.и 422.) нису имале везу.

5) Аеродроми: Нови Сад, Рума, Госпофинци, Надаљ, Бачки Брестовац, Сомбор и Кленак употребљиви су за летење са свима типовима авиона.

6) Време: пре подне мала сумарлица, поподне ведро, облачност 1/10, висина облака до 1500 м.видљивост 15 км.

Заст.Начелника операт-обде-
одељена мајор,

(Својеручно)
(Печат)

Начелник штаба, пуковник,

(Својеручно)
(Улепих)

Откуцано у 3 примерка:
бр.1 уз оперативни дневник,
бр.2 Штабу ваздухопловства ЈА и
бр.3 у архиву.

Г.Ј.

Operativni izveštaj Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija od 1. aprila 1945.

В. Н. Т. - 7.4
БЕЗ ПРАВА КОПИЈА
Бр. Пр. 462-11
14.05.45

Серија "Г"
СТРОГО ПОВЕРЉИВО

Примерак бр. _____

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ Бр. 32

Штаба Групе ваздухопловних дивизија у 19.00, 29.априла 1945.године,
(карта Капошвар и Бања Лука 1:200.000)

1) Јединице Групе ваздухопловних дивизија на дан 29.априла 1945 године нису излазиле на борбене задатке због несташнице бензина; вршена је обука и настава по материјалној грани и примање материјала од совјетских јединица.

Губитака није било.

Пилот водник Арнаутовић Јунус и стрелац Младеновић Драгољуб из 423.вазд.пука за које је у оперативном извештају бр. 20 од 17.априла 1945.године јављено да се нису вратили са борбеног задатка, вратили су се данас без авиона. Били су се принудно спустили 7 км. источно од Ходмезевацархеља (25 км. североисточно од Сегедина), авион је мање оштећен, а посада неповређена; авион је остао на чувању код мађарске државне страже.

Непријатељски авиони нису се појавили на фронту нити над аеродромима наших јединица.

Р а д п о д и в и з и ј а м а

2) 42. Ваздухопловна дивизија на дан 29.априла 1945.године није излазила на борбене задатке због несташнице бензина; вршена је обука и настава по материјалној грани и примање материјала од совјетских јединица.

3) 11. Ваздухопловна дивизија на дан 29.априла 1945.године није излазила на борбене задатке због несташнице бензина; вршена је обука и настава по материјалној грани и примање материјала од совјетских јединица.

4) Веза: са штабом Ваздухопловства Југословенске армије и са осталим потчињеним јединицама функционисала је добро.

5) Аеродроми Нови Сад, Кленак, Сомбор, Бачки Брестовац, Палаљ и Госпођинци употребљиви су за летење са свима типовима авиона.

6) Временске прилике: пре подне киша, висина облака 400-1000 м. видљивост 2-4 км. поподне претежно ведро са облачношћу 3-6/10, висина облака 2000 м. видљивост 4-10 км.

Начелник оперативно-обавештајног оделења, капетан,

Анимор

(Анимор)

Начелник штаба, генерал-мајор,

Глешић

(Глешић)

Сткупано у 3 примерка:

бр. 1 уз оперативни дневник,
бр. 2 Штабу ваздухопловства,
и бр. 3 у архиву ГВД - у претсет

Г. Ј.

Operativni izveštaj Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija od 29. aprila 1945.

ЛИСТА - ГУБИТАКА

летачког и помоћног особља ваздухопловних група дивизија у месецу
априлу 1945. године.

МНО. СМРЈ.
ЛЕТ. ВАРШЕ - БЕОГРАД
19182-4
1417

Ред. Бр.	Јединица	Чин и звање	Презиме и име	задатак узрок смрти и датум
1	422.вазд. пук	пилот	Михајловић Сима	Пошао на задатак са ИЛ-2 на бомбардовање моста код Добоја, одакле је дејствовао непријатељска п.а. последњи пут виђен изнад Грачанице - нестало 6. IV. 1945. год.
2	422.вазд. пук	борац стрелац	Дамјановић Миодраг	- " - стрелац пилота Михајловића. Нестало 6. IV. 1945.
3	423.вазд. пук	потпоручник пилот	Гојковић Васа	На вршењу задатака код Врпоља у 10.42 ч. погођен директним погодком п.а. у мотор, пали код села Врпоља 15. IV. 1945 г.
4	423.вазд. пук	стрелац	Трифунцац Милорад	
5	112.вазд. пук	водник пилот-ловац	Грабар Јосип	Задатак митраљирање у околини Добоја. Извршио обрушавање и напад на циљ, потом ушао у облаке и нестало 6. IV. 1945. г.

 начелника
оперативног оделенја
капетан

Lista gubitaka letачког i pomoćnog osoblja Grupe vazduhoplovnih divizija u aprilu 1945.

STR. POWERLJIVO

Početak operacija 11.IV.45 u
23 časa.-

P L A N

Ofanzive prve, druge, treće i četvrte JA.
tokom meseca aprila 1945 g.

MHO. OHP. 4
APRIL 1945 - 10/48 - 11
No. Por. 1417 / 4

Pošto je neprijatelj poduzeo plamsko izvlačenje svojih snaga sa naše teritorije, to u cilju da se to spreči, Vrhovni Komandant naredio je opštu ofanzivu naših trupa u pravcu Zagreb, Istra, Slovenija.

Druga armija /II, III i V korpus/ dobila je u zadatak razbiti neprijateljsku grupaciju u donjem toku reka Bosne i u sektoru s. Vrbasa i Une sa daljnim nastupanjem prema Brodu.

Četvrta armija dobila je za zadatak uništavanje neprijatelja i nastupanje u pravcu Ogulina i Istre.

Prva armija/pojačana sa jednom tenkovskom brigadom/dobila je u zadatak:

-Na severnom pravcu-nastupanje u pravcu Vukovar-Vinkovci i forsiranje reke Drave kod Sotina i Balja.

-Na južnom pravcu-nastupanje na liniji Otok-Zupanja.

Treća armija dobila je za zadatak sa svojom glavninom forsirati reku Dravu u reonu Valpova i u reonu Jabuka r. Dunav. Razbiti neprijatelja u reonu Valpovo-Osijek, stvoriti mostobran i nastupati na liniji Vinkovci-Stari Mikanovci/opkobilivši Osijek sa juga/uhvativši vezu sa levim krilom jedinica I armije, dok u reonu Osijek-Vukovar sa desnim krilom I armije.

Šesti korpus dbio je zadatak nastupati u pravcu Našice-Djakovo.

U toku daljnjih operacija ofanziva će se razvijati u pravcu D. Miholjav-Virovitica-Varaždin, sa proširenjem levom krila do reona Striživojna-Pakrac-Čazma, naslonivši desno krilo na reku Dravu. Istovremeno Bugarske trupe forsiraće reku Dravu na svom sektoru.

ZADACI AVIJACIJE ZA 11 i 12 APRIL 1945 g. na frontu

III ARMIJE.-

11.IV. voditi izvidjanje u reonu Osijek-Valpovo-Djakovo-Našice i svih komunikacija u tom reonu. Pred mrak tući neprijateljsku živu silu i tehniku u Djakovu i Našicama.

12.IV. od zore izvideti južnu obalu reke Drave u reonu Osijek-Valpovo-D. Miholjac-Našice i Osijek-Djakovo-Vukovar, pružati podršku nastupanja naših trupa u borinama za mostobrane na reci Dravi.

Naročito osmatrati reon D. Miholjac-Osijek i komunikacije selo Bizovac-s. Vladimirovci-s. Marinčaci-s. Valpovačka Gorica-Vinogradci-Marinci i tući u tom reonu neprijatelja od zore pa do 12.00 časova. Kaden deo snaga odvojiti za saradnju sa suvozemnim trupama i za uništavanje u prvom redu neprijateljske artilerije.

U toku 12.o.v. naše trupe neće vršiti prebacivanje motorizovanih jedinica na južnu obalu r. Drave, stoga 12.o.v. tući svu motorizaciju koja bude osmotrena na južnoj obali r. Drave.

Naše trupe označavaće liniju fronta belim čaršavima.

Na ostalim osecima fronta/I i II armije/naše trupe obeležavaće zauzete položaje serijom zelenih raketa ispaljenih u pravcu protivnika, a tenkovi imaju kupole ifarbane belom bojom.

Subotić sr.

Tačnost prepisa overava:

NAČELNIK

Operativno obavešt. odeljenja

Kapetan *[Signature]*

/Ćimović/

Plan ofanzive 1, 2, 3. i 4. JA i zadaci avijacije za 11. i 12. april 1945.

10

Primerak br. 1 49

ШТАБ
ВАЗДУХОПЛОВНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВИ

Број 00519

30 - II 1945 год.

[Handwritten signature]

В. В. В. В.
2/1
1968/7

ШТАБУ ГРУПЕ ВАЗДУХОПЛОВНИХ ДИВИЗИЈА.-

Potporučnik, šturman 3 eskadrile 498 puka Gojković J.Vaso i borac vazd.strelac Trifunac R.Milorad iz iste jedinice, poginuli su u izvršenju ratnog zadatka sa avionom Il-2 kod sela Striživojna na dan 15 aprila 1945 godine u 10,42 časa.

Potporučnik Gojković i strelac Trifunac oboreni su od P.A.O. Potporučnik Gojković sa strelcem leteli su u grupi od 3 aviona kao 2 u grupi.

Zadatak je bio: bombardovanje i mitraljiranje sela Vrpolja, auto kolone na putu Vrpolje Striživojna.

Potporučnik Gojković je imao 15 letova ratnih zadataka po završenom kursu u učevnom centru. Strelac Trifunac imao je 3 borbena leta.

Potporučnik Gojković i strelac Trifunac bili su sahranjeni na groblju u selu Striživojna. Na dan 22 ov. meseca telo potporučnika Gojkovića preneto je u Bački Brestovac gde je i sahranjeno u zajedničku grobnicu sa Herojem Sovjetskog saveza Alimkinom i Ruskim strelcem na trgu u Bačkom Brestovcu ispred zgrade M.N.Odbora.

O nestanku-pogibiji potporučnika Gojkovića izveštena je njegova drugarica Danica Gojković u Bačkom Brestovcu.

O nestanku vazd.strelca borca Trifunca izveštena je njegova majka u Nišu Ironijeva Br.17 Jelena Trifunac.

O prednjem je izveštena grupa vazduhoplovnih divizija istog dana telefonskim putem.

Pol.komasar, major,

[Handwritten signature]
/Čemalović/

Komandant, pukovnik,

[Handwritten signature]
/Bjelica/

OTKUCANO U 2 PRIMERKA

Primerak br.1 u arhivu

br.2 štabu gr.divizija

P. V.

Izveštaj o pogibiji potporučnika Vase Gojkovića i strelca Milorada Trifunca 15. aprila 1945.